

A CSEH KÖZTÁRSASÁG, MAGYARORSZÁG ÉS SZLOVÁKIA BAROMFITERMELÉSE

A következőkben a Cseh Köztársaság, Magyarország és Szlovákia baromfiágazatának főbb jellemzőit mutatjuk be, elsősorban az 1990-2000 közötti időszakra koncentrálva. Ismertetjük az étkezési tojás, a brojlersirke, a pulyka, a lúd, a kacska és más baromfifélék termelését és piacát, illetve a baromfitermékek egy főre eső fogyasztását az elmúlt időszakban meghatározó trendeket. Bemutatjuk a három országban használt fajtákat, vonalakat, az elsődleges tenyésztési szempontokat. Foglalkozunk az alkalmazott termelési módokkal, meghatározzuk a három állam baromfiszektor jövőbeni fejlődési irányait, utóbbit a főbb iparágakra koncentrálva. Leírjuk a genetikai tartalékok gondozását, és a baromfiágazatban zajló kutatások helyzetét.

A baromfiágazat mindhárom vizsgált országban jelentős tényezője a mezőgazdasági szektornak, illetve a nemzetgazdaságnak, és jól megalapozott háttérrel bír. A baromfiból előállított termékek – mint egészséges, jó fehérjeforrást biztosító táplálékforrások – hagyományosan fontos részét képezik a hazai fogyasztásnak.

Tojástermelés

Az 1. táblázatban mutatjuk be Csehország, Magyarország és Szlovákia tojástermelésének és egy főre jutó tojásfogyasztásának mértékét.

volt, 1990 előtt jóval meghaladva a 300 darabot. 1990 után drámaian csökkent mind a termelés, mind pedig a tojásfogyasztás, először Szlovákiában, majd ezt követően Magyarországon és Csehországban is. Az elmúlt évtizedben az export és import alig befolyásolta a tojás nemzeti piacát a vizsgált három országban. Csehországról és Magyarországról ugyanakkor még ma is elmondható, hogy az egy főre eső tojásfogyasztás figyelemre méltó mértékű, a humán táplálkozási norma által megállapított szinthez képest. Az összes tojás 55-70%-át mindhárom államban közepes, illetve nagy-

termelés többnyire rész munkaidős elfoglaltságot jelent a tojók tartóinak. Az utóbbi módokon megtermelt tojás nem kerül kereskedelmi forgalomba, a lokális „mikro-piacon” kerül értékesítésre, vagyis többnyire ismerősöknek kerül értékesítésre. A leginkább integrált tojásiipar a Cseh Köztársaságban alakult ki, ahol mindössze két csoport, a Czech Egg és a Golden Egg fogja össze a hazai telepek termelésének 70%-át. A tojástermelés ún. alternatív módjai nem hódítottak számottevően teret a vizsgált államok professzionális, kereskedelmi tojástermelésében. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy számos tojást termelő háztáji gazdaság beállítható „kvázi free range” tojótartóként.

A kereskedelmi tojástermelés túlnyomóan a nemzetközileg jól ismert tojójelöltekkel történik, mint a Hisex, az ISA, a Shaver, a Hyline, a Lohmann a Tetra SL. Mindhárom államból elmondható, hogy a barna tojás uralja a piacot, a fehér tojás részesedése kevesebb, mint 10%.

A hazai tojófajták, illetve hibridek nem játszanak számottevő szerepet. A kereskedelmi tojástermelő gazda-

1. táblázat **A tojástermelés és az egy főre eső fogyasztás alakulása Csehországban, Magyarországon és Szlovákiában**

Év	Tojástermelés (millió db)			Tojásfogyasztás (db/fő/év)		
	Csehország	Magyarország	Szlovákia	Csehország	Magyarország	Szlovákia
1985	3 643	4 928	2 008	337	327	332
1990	3 681	4 579	2 005	340	339	332
1995	3 047	3 467	1 606	320	300	296
2000	3 064	3 171	1 095	297	279	290
2001	3 190	3 300	1 158	300	296	291

A tojástermelés mindhárom országban fontos szerepet játszott a hazai piac étkezési tojással való ellátásában. Az egy főre jutó tojásfogyasztás nemzetközi viszonylatban is magas

méretű (40-200 ezer tojó/gazdaság), professzionálisan üzemelő telepeken termelik meg, amelyek ketreces tartást alkalmaznak. A háztáji, vagy kisüzemi körülmények közötti tojás-

ságokban az egy tojóra eső éves termelés 300 tojás fölött van, az egy tojás termeléséhez szükséges takarmány mennyisége 132-135 g.

Jövőbeli kilátások

Csehországban és Magyarországon nem várható jelentős emelkedés a tojástermelésben, mivel mindkét állam jelenlegi termelése és egy főre eső fogyasztása is bőven megfelel a humán táplálkozási előírások által meghatározott szintnek. Igaz ugyanakkor, hogy az új felfogás, miszerint „a tojás igen egészséges táplálék”, ma még nem kiszámítható hatással lehet a fogyasztói szokásokra. A háztáji tojástermelés csökkenő tendenciát mutat. Mindhárom államban igaz, hogy az integrátorok által koordinált termelés jelentősége növekszik a termelésben, a minőségben, a csomagolásban, a továbbfeldolgozásban és a termékfejlesztésben egyaránt. Az integrációk térhódítása a minőségellenőrzés, az élelmszerbiztonság és a marketing további javulásához vezet.

A legtöbb ketreces tartással üzemelő gazdaságban jelentős beruházások válnak szükségessé az EU-csatlakozási felkészüléssel vállalt állattóléti szabályok betartása érdekében.

Brojlertermelés

A brojlercsirke-termelés a baromfi-hús-előállító szektor legjelentősebb ágazata mindhárom országban. A 2. táblázat foglalja össze a brojlercsirke-termelés, és ezzel párhuzamosan az egy főre jutó fogyasztás adatait, 1985 és 2001 között. Az összes termelt baromfi-hús Csehországban 84, Magyarországon

Év	Brojlertermelés (1 000 t)			Brojlerhús-fogyasztás (kg/fő/év)		
	Csehország	Magyarország	Szlovákia	Csehország	Magyarország	Szlovákia
1985		289	77	10,6	10,0	13,7
1990	98	294	81	13,6	10,1	14,3
1995	133	198	60	13,0	11,4	12,5
2000	231	184	81	19,1	13,5	14,6
2001	240	206	91	19,3	13,6	15,7

45, Szlovákiában 85 százaléka a brojlercsirke.

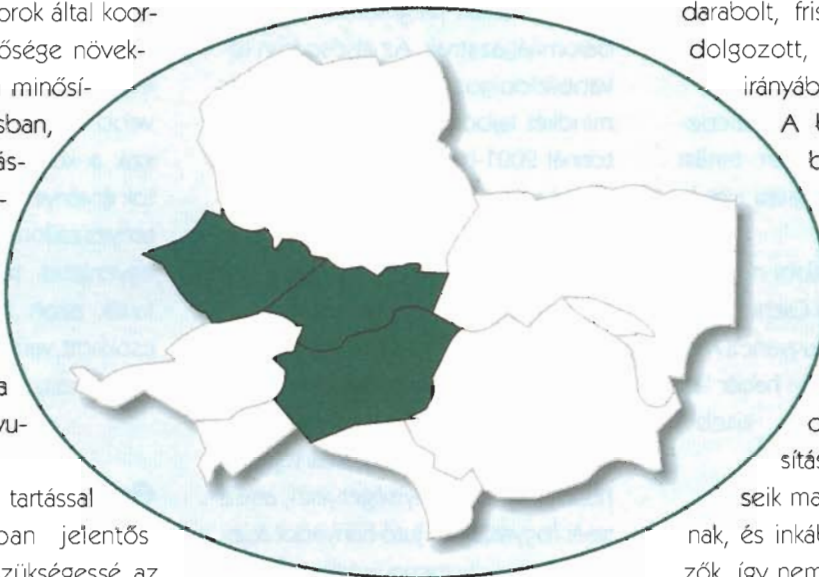
A brojlercsirke-termelés csaknem kétszeresére nőtt az elmúlt évtizedben Csehországban, miközben az egy főre jutó fogyasztás is jelentősen megnőtt. A magyar termelés 37%-al csökkent 2000-ig, ugyanakkor a hazai fogyasztás 30%-al emelkedett. Szlovákiában az elmúlt tíz év változásai ezen a területen kevésbé drámaiak, a

melik. A hizlalás ideje 38-40 nap közötti, eközben 2 kg körüli élőszület érnek el, 1,8-2,0 kg közötti takarmányértékesséssel. A nagy testsúlyra történő (roaster) brojler hizlalást nem alkalmazzák. A brojlereket általában mélyalmon nevelik, a ketreces hizlalás az utóbbi tíz évben megszűnőben van.

A hazai piac igényei gyorsan változtak a mélyhűtött egész csirkéről a darabolt, friss, illetve a továbbfeldolgozott, konyhakész termékek irányába.

A brojlerhizlalás genetikai bázisát a jól ismert hústípusú fajták adják, leginkább a Ross, a Cobb, az ISA-Huöbard, a Hybro, az Arbor Acres és a Starbro említést. A tradicionális, kettőshasznosítású fajták és keresztezései marginális szerepet játszanak, és inkább a háztáji jellemzők, így nem kerülnek be a kereskedelmi hálózatba.

Az amerikai típusú, teljesen integrált „megavállalatok” még ma sem léteznek a régióban. Zajlik ugyanakkor a koncentrációs folyamat a vágóhidak szintjén, és elkerülhetetlennek tűnik a szaporítók (tenyésztők), csirkenevelők, takarmánykeverők, vágóhidak és a kereskedelmi szektor új típusú integrációkba való tömörülése annak érdekében, hogy kielégítsék a közeljövő növekvő igényeit. Ezen multifunkcionális integrációk jelentősége egyre nő, amit az is jelez, hogy folyamatosan növelik piaci részesedésüket.

hazai igények az utóbbi években ismét növekednek. Csehországban és a Szlovák Köztársaságban a brojlerhús importja az elmúlt években 2:1 arányban rendre meghaladta az exportot, miközben a behozatal egyszer sem haladta meg a hazai termelés 10%-át. Magyarország brojler-exportjában a drámai csökkenést jellemzi, hogy 1990 és 2000 között 124 ezer tonnáról 34 ezerre csökkent a kivitel, miközben azonos időszakban az import nulláról 18 ezer tonnára nőtt. A brojlereket nagyrészt professzionálisan működő, a brojlercsirke előállítására specializált telepeken ter-

A pulykaágazat

A pulykahús-termelés volumene jelentősen nőtt Csehországban, Magyarországon pedig vezető ágazattá nőtte ki magát az elmúlt évtizedben. Szlovákiában ugyanakkor csökkent a termelés. Magyarországon igen gyorsan nőtt a pulykahús-fogyasztás és elsősorban tovább-feldolgozott termékek formájában általánosan elterjedt táplálékká vált. A Cseh Köztársaságban a termelés mintegy felét a háztáji gazdaságok adják. A 3. táblázatban foglaltuk össze a pulykahús-termelés főbb adatait a három országban.

A fogyasztói igény eltolódott a közepesről a nagy méretű pulykák felé. Ennek megfelelően jelenleg mindhárom országban a BUT Big 6 fajta uralja a pulykapiacot.

A pulykákat erre specializált telepeken hizlalják, döntően zárt tartási rendszerben a teljes hizlalási periódus alatt.

A hazai fogyasztás további növekedése prognosztizálható Csehországban és Szlovákiában is, ugyanez Magyarországon is várható, habár az elmúlt évekhez képest kisebb ütemben.

Kacsa, lúd és egyéb baromfifélék

Csehországban és különösen Magyarországon nagy múltja van a kacsák nagy számban való tartásának. A tartott kacsák száma több mint kétszeresére nőtt Magyarországon az

Év	Termelés (1 000 t)			Fogyasztás (kg/fő/év)		
	Csehország	Magyarország	Szlovákia	Csehország	Magyarország	Szlovákia
1985		23	10		0,8	1,8
1990		59	10		2,0	1,9
1995	10	48	3	1,2	2,4	0,5
2000	23	105	6	4,0	6,5	1,3
2001	25	123	5	4,5	6,8	1,4

elmúlt évtizedben, míg Csehországban és Szlovákiában csökkent az állomány. A Magyarországról irányuló export volumene is gyorsan növekedett.

A lúdtartás csak a magyar baromfiágazatban játszik jelentősebb szerepet, ahol a kacsa és a lúd húsának fogyasztása meghaladja az 1 kg-ot fejtenként, évente.

A kacsa- és libahús termelés erősen exportorientált szegmensei a magyar baromfiágazatnak. Az elsősorban továbbfeldolgozott termékek kivitele mindkét fajból meghaladta a 20.000 tonnát 2001-ben. A 4. és 5. táblázat mutatja be a kacsa, lúd és egyéb baromfifélék termelését és fogyasztását.

Szembevetve, hogy Magyarországon igen jelentős az egyéb baromfifélék termelése és fogyasztása az 5. táblázat adatai szerint. Ez a mutató elsősorban a háztáji keltegetett tojás és hizlalt csirke mennyiségét jelzi, ami a saját fogyasztásra jutó hányadot fejezi ki. Ez a nagy mennyiségű csirkehús tehát nem kerül kereskedelmi forgalomba.

A kacsatermelés részben a nemzetközileg ismert fajtákon alapul, úgy mint a Chery Valley, de számos kisebb, hazai tenyésztő vállalatnak van jelentős piaci részesedése. A mul-

lard kacsa előállítását szintén szerves része az ágazatnak. A régió lúdtartási állományai nagyrészt kisebb, elsődleges tenyésztőktől származnak, akik hím- és nőivarú vonalakat szelektálnak, és szülőpárokat értékesítenek. Ugyanakkor néhány külföldi fajta is mérhető piaci részesedést szerzett, ilyenek a Lippitsch és a Gourmaud SI-14. Alapvetően kétfajta lúdtípus uralja a termelést; a hústípusú és a májtípusú.

A jövőben várhatóan a kacsa- és a lúdszektorban is megnő az intenzívebb fajták szerepe. Ahogy növekszik a környezetvédelmi szempontok érvényesülése, megnő az igény a tenyészállományok egész éven át egyenletes teljesítménye és az új fajták azon képessége iránt, hogy csökkent variabilitást mutatsanak a hizlalás során, függetlenül a szezonról.

Genetikai tartalékok megőrzése

Magyarországon az agrártárca 1973-ban döntött a hagyományos fajták megőrzéséről. 1993-ban az Állattenyésztésről szóló törvény speciális támogatási rendszerrel segítette elő ezt a célkitűzést. A következő fajtákat foglalták ebbe a körbe:

Év	Kacsa			Lúd			Egyéb		
	Csehország	Magyarország	Szlovákia	Csehország	Magyarország	Szlovákia	Csehország	Magyarország	Szlovákia
1985		20	2,1		37	0,5		83	6,9
1990		25	2,6		71	0,5		110	6,5
1995	6,1	34	0,9		53	0,1	0,5	100	5,3
2000	4,9	50	0,5		51	-	0,5*	88	5,1
2001	4,6	53	0,4		48	-	0,23*	97	5,3

A 11. Európai Baromfi Konferencián, Brémában, 2002 szeptemberében elhangzott előadás anyagának szövegét magyar nyelvére fordította a szerzők engedélyével

5. táblázat A kacsá-, lúd- és egyéb baromfi-hús fogyasztása a három országban (2001) (*Kacsa, lúd és egyéb baromfi együttesen)			
Húsféle	Fogyasztás (kg/fő/év)		
	Csehország	Magyarország	Szlovákia
Kacsa		1,5	0,3
Lúd		1,3	0,1
Egyéb baromfi	1,6*	7,0	1,0

Csirkefajták: sárga, fehér és kendermagos magyar, erdélyi kopasznyakú, fehér, fekete és kendermagos változat.

Pulykafajták: magyar fekete, fehér, bronz és réz.

Lúdfajták: fodrostollú magyar lúd

Kacsafajták: magyar kacsa

Az aktív tenyészállományok minimális nagysága 500 nőivarú állat/tenyészet/színváltozat.

A program felelőse a Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrzési Egyesülete.

HORN PÉTER – KAPOSVÁRI EGYETEM, ÁLLATTUDOMÁNYI KAR

FÖLDI PÉTER – BAROMFI TERMÉKTANÁCS

V. BASTEK – BAROMFIHÚS ÉS TOJÁS TANÁCS, SZLOVÁKIA

V. LUKSANOVA – CSEH-MORVA BAROMFIHÚS ÉS TOJÁS SZÖVETSÉG, CSEHORSZÁG

Poultry production in the Czech Republic, Hungary and Slovakia

The paper covers the main features of the poultry production of the Czech Republic, Slovakia and Hungary mainly for the period between 1990-2001. The trends in table egg, broiler chicken, turkey, goose, duck and other poultry production and per capita consumption are discussed, also presented the strains, breeds used as well as the genetic resource management.

